

Walentyna Węgrzyn-Klisowska

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, Polska
Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, Polska

PRZYCZYNNKI DO BIOGRAFII KAROLA MIKULEGO

Postać i działalność Karola Narcyza Mikulego jest bardzo dobrze znana w literaturze muzykologicznej zarówno polskiej, jak i obcej. Zainteresowanie jego osobą wynika przede wszystkim z faktu, że był on uczniem i asystentem Fryderyka Chopina w Paryżu, poznał więc twórczość, a przede wszystkim metody pedagogiczne wielkiego kompozytora. Zarówno ten fakt, jak i późniejsza owocna działalność pedagogiczna Mikulego przysłoniły znacznie inne obszary jego działalności, a także niektóre wątki biograficzne. Zachowane źródła zawierają różne daty urodzenia wielkiego pianisty, kompozytora i pedagoga. W znanej powszechnie *Encyklopedii muzycznej PWM*, w części biograficznej, widnieje data 20 października 1819 roku¹. W *Słowniku muzyków polskich* podano tę samą datę², tymczasem w rękopisach pochodzących ze zbiorów Archiwum Polskich Ormian (Rodowód Karola Mikuli) figuruje data 22 października 1821 roku. Ta ostatnia data, potwierdzona także w księgach metrykalnych w Czerniowcach na Bukowinie, jest obecnie obowiązująca. W Czerniowcach kościół katolicki przydzielił jeden ołtarz dla katolików obrządku ormiańskiego. Dopiero 17 lipca 1864 roku powstał komitet budowy kościoła ormiańskiego. Reprezentował on 100 rodzin ormiańskich mieszkających w tym mieście. Jednym z członków 9-osobowego komitetu był najstarszy brat Karola Narcyza, Leon Mikuli urodzony w 1810 roku. W tym samym 1864 roku na poświęcenie rytu greckiego prawosławnego kościoła katedralnego w Czerniowcach skomponowaną przez Karola Mikulego mszę wykonano pod jego dyрекcją.

Jeszcze za życia Mikulego w haśle: Mikuli (Karol) opublikowanym w *Encyklopedii powszechnej* w 1864 roku w Warszawie podano prawidłową datę roczną jego urodzin 1821, a błędnie tylko dzienną jako 20 października³. Dzięki tej publikacji możemy określić, dzięki komu usłyszał po raz pierwszy Karol Mikuli utwory Chopina – jeszcze za życia obojga rodziców w salonie

¹ W. Pigła, *Mikuli, Miculi Karol Narcyz* [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM*, cz. biograficzna, t. 6: *m*, red. E. Dziębowska, Kraków 2000, s. 263–264.

² *Słownik muzyków polskich*, t. 2, red. J. Chomiński, Kraków 1967, s. 35–36.

³ *Encyklopedia powszechna*, t. 18, Warszawa 1864, s. 588–589.

ich domu w Czerniowcach, gdzie zbierała się na koncertach miejscowa elita towarzyska. Cytuję dosłownie cały fragment z tego hasła autorstwa Cezarego Biernackiego:

Pierwsze początki nauk i muzyki, pobierał w mieście rodzinnem, a usłyszawszy później niektóre z dzieł Chopina wykonane w koncercie danym przez Franciszka Kolberga, biegłego fortepianistę, młody Mikuli pod świeżym wrażeniem, tak dalece zajął się dzieł tych wykonawcą, że na prośbę jego rodzice powierzyli go kierownictwu tegoż Kolberga, który po roku wytrwałej pracy tyle dokazał, że jego uczeń, z wielkiem podziwieniem mógł się popisać przed publicznością. W ogóle Kolberg (zmarły około r. 1850 na Podolu, czy w samym Kamieńcu), obudził wielkie w nim zamiłowanie do dzieł Chopina, a Karol marzył tylko o tem, aby zostać mistrza tego uczniem i zupełnie poświęcić się sztuce. I dlatego, mimo studyjów lekarskich do jakich zagnaliła go wola rodziców, a które rozpoczął w Wiedniu r. 1839, nie przestawał w stolicy tej, tyle muzykalnej, pracować nad doskonaleniem się w muzyce. Życzenia jego spełniły się nareszcie; w r. 1844 pojechał do Paryża i tu kształcił się u Chopina w grze na fortepianie, a u Rebera w teorii to jest harmonii i kontrapunkcie.

Bukowina stanowiła przez długi czas ośrodek Gospodarstwa Mołdawskiego, którego stolicą była Suczawa, gdzie od 1400 roku istniała prawosławna metropolia związana z tradycją greckiego prawosławia. W pierwszej połowie XVI wieku Mołdawia została podbita przez Osmanów. W 1687 roku Sobieski przyłączył Czerniowce do Rzeczypospolitej, ale w 1699 roku zostały one zwrócone Gospodarstwu Mołdawskiemu. Rozwijały się tu różne kultury, w tym polska kultura kresowa. W 1715 roku powstało osadnictwo ormiańskie w miejscowości Kutry nad Czeremoszem, a w XVIII wieku rozwinęły się ormiańskie gminy w Suczawie i Czerniowcach. Przełom w dziejach Bukowiny nastąpił w 1775 roku, kiedy na mocy pokoju w Kuczuk Kajnardży większa część Bukowiny przypadła Austrii i została włączona do Galicji (1787–1849), a potem tworzyła osobne księstwo w ramach monarchii. Czerniowce, przez które biegł szlak handlowy, stały się stolicą austriackiej Bukowiny, która została zasiedlona falą wielonarodowej imigracji. Czerniowce przeżyły największy rozkwit za Habsburgów. Nazywano je też „Małym Wiedniem”. Kiedy w marcu 1849 roku Bukowina została odłączona od Galicji i stała się Księstwem Bukowiny, zostały utworzone osobne organy władzy: Prezydium Krajowe, Sejm Krajowy Bukowiny i Wydział Krajowy. Wszystkie ważne instytucje miały swoją siedzibę w Czerniowcach. Czerniowce stały się ważnym miastem z kanalizacją, prądem, brukiem i tramwajami. W październiku 1875 roku został tu otwarty uniwersytet. Przez 27 lat burmistrzem miasta był Polak Antoni Kochanowski.

Zachowany w Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich „Rodowód Karola Mikuli” zawiera wiele, niestety niepełnych danych biograficznych dotyczących jego przodków. Jego pradziadkiem był Mikołaj Mikuli żonaty z Polką o nazwisku Czapska. Warto tu dodać, że polska rodzina szlachecka Czapskich herbu Leliwa jest dobrze znana w literaturze. Jego synem,

a dziadkiem Karola Narcyza, był Krzysztof urodzony w 1733 roku, żonaty z Katarzyną Jakubowicz, pochodzenia ormiańskiego. Trzeba tu dodać, że nazwisko Jakubowicz nosił znany z literatury kupiec Paschalis, który został nobilitowany przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego na początku lat 90. XVIII wieku. Krzysztof Mikuli miał z żoną Katarzyną siedmioro dzieci, a wśród nich syna Stefana urodzonego w 1777 roku, a zmarłego w roku 1836 roku. Z małżeństwa Stefana Mikulego (1777–1836) z Teresą Gullmann, urodzoną w 1791 roku w Wiedniu, a zmarłą w 1841 roku, urodziło się dziewięcioro dzieci: Ludwik (1810), Wilhelmina (1812), Jakób Maksymilian (1817), Karol Narcyz (22 października 1821), Stefania (1823), Henryk (1824), Antonina (1825), Petronela (1828), Stefan (1832), żonaty z Angeliką Papadopolos, spokrewnioną z rodziną barona von Mustatza. Syn najmłodszego z nich, bratanek Karola Narcyza Mikulego, też o imieniu Stefan, urodzony w 1864 roku, napisał w języku niemieckim kronikę rodziny w roku 1935: *Chronik der Familien I. Ritter (Rycerz) von Mikuli (ursprünglich Axanian). II. Freiherren (baronowie) von Petrino. III. Gullmann. IV. Papadopolos. V. Freiherren (baronowie) von Mustatza*. Jak widać, wywiódł on ród Mikulich od armeńskiego przodka o nazwisku Axanian.

Warto podkreślić, że muzyka w domu Stefana i Teresy Mikulich odgrywała ważną rolę, o czym świadczy nie tylko roczny pobyt w ich domu wirtuoza fortepianu Franciszka Kolberga, ale także zdobyte wykształcenie muzyczne nie tylko przez Karola Narcyza, ale także jego starszego o 4 lata brata Jakóba Maksymiliana, który był również kompozytorem, o czym świadczy egzemplarz walca skomponowanego przez Jacquesa de Mikulego: *Souvenir de Vienne (Wspomnienie z Wiednia)* na skrzypce z akompaniamentem piano-forte i dedykowanego Karolowi (Charles) Weissenbachowi zachowany w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie. Utwór ten wydał ok. 1835 roku P. Piller we Lwowie, gdzie zapewne Jakub mieszkał przez pewien czas razem z żoną pochodzącą ze szlacheckiej rodziny austriackiej o nazwisku Hauer. Oboje z żoną przyjaźnili się zapewne z kompozytorem i kapelmistrzem Antonim Kocipińskim, który od 1835 do 1845 roku był kapelmistrzem austriackiej orkiestry wojskowej na Bukowinie, a potem stał się wydawcą muzycznym i opublikował pierwsze utwory Karola Mikulego. Wyrazem tej przyjaźni z rodziną Mikulich było dedykowanie przez Kocipińskiego żonie Jakuba Maksymiliana, Antoninie de Mikuli z domu de Hauer, *Poloneza i 4 mazurów na piano-forte* wydanych we Lwowie i w Czerniowcach przez Edwarda Winiarza ok. roku 1840.

Dzięki badaniu przez Leona Theodorowicza historii rodów ormiańskich powstała praca *Nieco o heraldyce i rodach Ormian polskich*, którą wydał on własnym nakładem we Lwowie w 1925⁴. W haśle: *Mikuli (Mikul)* podał on, że jest to bukowińska rodzina szlachecka, herbu własnego pochodzenia mołdaw-

⁴ L. Theodorowicz, *Nieco o heraldyce i rodach Ormian polskich*, Lwów 1926, s. 13.

skiego, na podstawie indygenatu z 11 października 1811 roku nadanego ojcu Karola Narcyza Mikulego Stefanowi i jego czterem braciom: Jakóbowi, Arytonowi, Mikołajowi i Teodorowi. Starszy brat Karola Narcyza, Jakób Maksymilian, został członkiem Stanów Szlachty Bukowińskiej w 1845 roku.

Z wydanego w Krakowie w roku 1934 herbarza Ludwika Korwina *Ormiańskie rody szlacheckie*⁵ wynika, że autor nie respektuje określenia szlachty bukowinińskiej i podaje: Mikuli, h. własnego. Szlachta mołdawska pochodzenia ormiańskiego. Cenne są podane tu dodatkowe informacje o posiadanych przez nich dobrach. Dziedzicem Zakrzewia był Krzysztof, Kajetan – dóbr Grabicz, a Henryk – dóbr Zuryn. Ormianie otrzymywali już dużo wcześniej polskie szlachectwo z rąk królów polskich za zasługi dla Rzeczypospolitej, ale były to zwykle herby polskie, do których ich przyjmowano. Niejednokrotnie chwalono Ormian mieszkających w Polsce za ich patriotyzm, poświęcenie dla kraju, który ich przyjął tak gościnnie. Dopóki mieli oni prawo mieszkania i wyłączność na prowadzenie handlu w miastach, zajmowali się kupiectwem i zdobyli duże majątki. Kiedy takie prawo otrzymali także Żydzi, Ormianie już w ramach mocarstwa Habsburgów zaczęli masowo kupować lub dzierżawić majątki ziemskie na Bukowinie. Cesarz Józef II, chcąc zaskarbić sobie ich względy, umożliwił posiadaczom majątków ziemskich na Bukowinie starania o otrzymanie szlachectwa, ale musieli oni udowodnić swoje wcześniejsze prawa do niego. Z okresu panowania Habsburgów pochodzą herby własne rodzin ormiańskich, o czym wspomina w przytoczonej pracy Theodorowicz. Herby własne otrzymywała głównie szlachta bukowinińska. W cytowanej już encyklopedii z 1864 roku pod hasłem *Mikuli* występuje hasło *Mikulicz*. Jest to prawdopodobnie herb rodziny Mikulich. Cytuję: „Mikulicz (herb polski), w polu czerwonym miesiąc rogami do góry zwrócony, w środku niego krzyż, na wierzchołku krzyża lilija biała. Na hełmie trzy pióra strusie”. Na tej samej stronie jest też wymieniony herb o nazwie: „Mikuliński (herb polski), w polu błękitnym, trzy litery M większe, jedna nad drugą białe lub złote, nad najwyższą w środku krzyż. Nad hełmem i koroną pięć piór strusich”⁶. Jak widać, sprawa ta wymaga dalszych badań, które być może przyniosą rozwiązanie problemu wyglądu herbu rodziny Mikulich.

W niemieckojęzycznym czasopiśmie wydawanym w Bukareszcie spotkaliśmy inną dzienną datę urodzin Karola Narcyza Mikulego: 31 października 1921 roku. Autorem artykułu był Hans Liebhardt, rumuński pisarz i redaktor czasopisma „Neuer Weg. Kunst und Literatur”. W dodatku tygodniowym (Wochenbeilage) nr 287 z 6 lutego 1960 roku ukazał się artykuł: *Zwei Schüler Chopins. Carol Miculi und Karl Filtsch*⁷. Autor podał w nim kilka interesujących danych dotyczących spotkań elity towarzyskiej z Czernowiec w domu Mikulich. Spośród wielu nazwisk wybrał tylko kilka, głównie Rumunów, jego zdaniem naj-

⁵ L. Korwin, *Ormiańskie rody szlacheckie*, Kraków 1934, s. 126–127.

⁶ *Encyklopedia powszechna*..., s. 589.

⁷ H. Liebhardt, *Zwei Schüler Chopins. Carol Miculi und Karl Filtsch*, „Neuer Weg. Kunst und Literatur” [Bukareszt] 1960, no. 287 (26 II), Wochenbeilage.

ważniejszych, związanych z patriotycznym ruchem rumuńskim. Są to: Vasile Alecsandri (1921–1890), mołdawski poeta, dramaturg, polityk i dyplomata, zbieracz rumuńskich pieśni ludowych Iračlie Porumbescu (1823–1896), duchowny prawosławny i pisarz, który ukończył gimnazjum we Lwowie, redaktor pisma „Bucovina” wydawanego w Czerniowcach przez bogatą rodzinę szlachecką, bojarów Hurmuzachi. W późniejszych latach bywał w domu Mikulich także syn Iračlie Porumbescu o imieniu Ciprian (1853–1883), kompozytor po studiach wiedeńskich u Antona Brucknera i Franza Krenna w Konservatorium für Musik und darstellende Kunst. Do ważnych gości rodziny Mikulich zaliczali się członkowie rodziny Hurmuzachi, bracia: Constantin (1811–1869), Eudoxiu (1812–1878), Gheorghe (1817–1882), Alexandru (1823–1871) i Nicolae (1826–1909). Autor wymienił jeszcze spokrewnionego z Mikulimi bojara o nazwisku Mustatza, a innych licznych gości już nie wspomniał z nazwiska. Można tylko przypuszczać, że wśród gości byli także przedstawiciele innych narodów w tym wielonarodowym i wielokulturowym mieście. Warto przypomnieć, że Karol Mikuli jeszcze przed wyjazdem do Paryża wystąpił w salonie domu Mikulich w Czerniowcach w koncercie charytatywnym na rzecz Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego. Koncert odbył się 6 lat po śmierci ojca Karola. Wspomniał o tym w swej pracy Leszek Mazepa, powołując się na notatkę w niemieckojęzycznym czasopiśmie „Leseblätter” (nr 51) z 30 kwietnia 1842 roku⁸.

Hans Liebhardt zacytował także opinię redaktora pisma „Tribuna”, George’a Merisescu, który w swym artykule podkreślił, że na zainteresowanie kompozytorskie Mikulego folklorem rumuńskim miał wpływ Chopin zainteresowany folklorem polskim i że nie ma w twórczości Mikulego żadnych innych stylizacyjnych wpływów chopinowskich. Natomiast podkreślił, że jako wykonawca i pedagog stał się Mikuli jednym z najważniejszych przekazników tradycji wykonawczych utworów wielkiego mistrza. Zdanie to podzielali współcześni Mikulemu znawcy i krytycy, co spowodowało podjęcie się przez niego opracowania wszystkich dzieł Chopina wydanych w 1879 roku przez F. Kistnera w Lipsku w 17 tomach. Trzeba tu podkreślić na marginesie, że Mikuli nie tylko opracował rumuńskie melodie na fortepian, ale także polskie i ormiańskie. Patriotyczne uczucia względem Polski dokumentował m.in. dedykacjami na utworach skomponowanych z okazji wielkich narodowych rocznic.

Nieliczne zachowane źródła dotyczą mniej znanych faktów z życia Mikulego i są dopełnieniem jego szerokiej działalności i licznych znajomości. Z czasu pobytu kompozytora w Wiedniu w latach 1839–1844, a następnie w Paryżu w latach 1844–1847 pochodzą wzmianki o jego działalności koncertowej i organizacyjnej. Wtedy to, jak wiadomo, Mikuli zawarł znajomości z wielkimi kompozytorami i artystami tego czasu: Alfredem de Mussetem, Heinrichem Heinem, George Sand i Franciszkiem Lisztem, z którym się zaprzyjaźnił. Liczne

⁸ L. Mazepa, *Karol Mikuli – uczeń Fryderyka Chopina* [w:] *Musica Galiciana*, t. 13, red. G. Oliwa, Rzeszów 2012, s. 30.

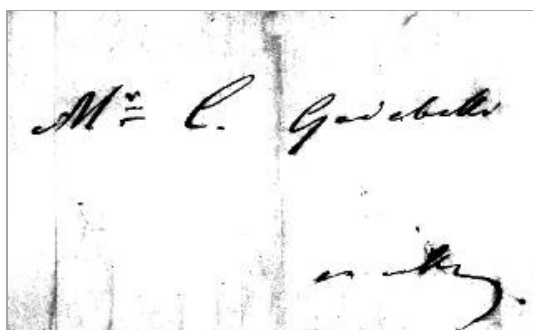
List drugi:

Mój drogi Kuku,

Padam Panu do nóżek i proszę aby Pan przybył dzisiaj do naszej wieczornicy aby zagrać kwartet ze Starzewskim i jedną z moich pieśni z Lange. Będzie Pan w dobrym towarzystwie. Kilka Pań wykona recytację, która będzie harmonizować z resztą. Mój drogi Kuku wystarczy Ci jedna strona jeśli chcesz.

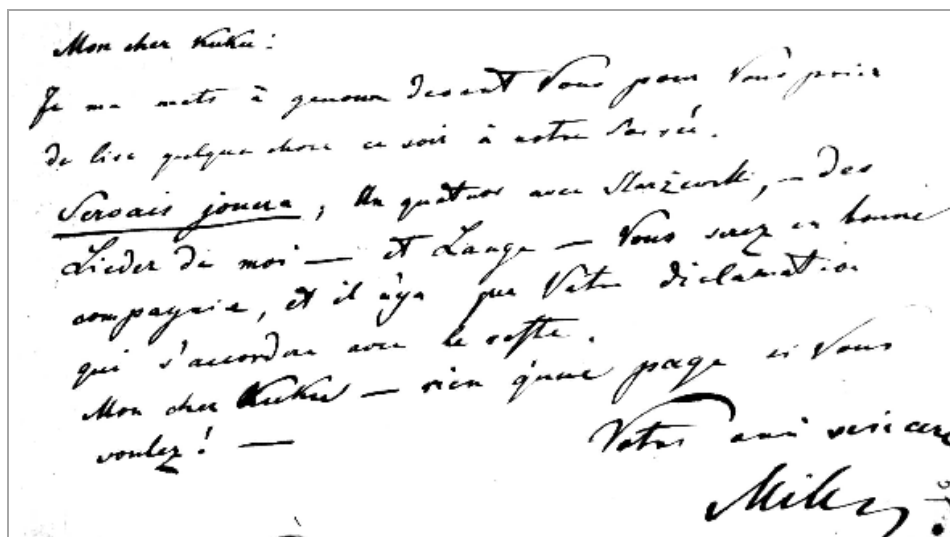
Pański Przyjaciel serdecznie oddany

Karol Mikuli

Ryc. 2. List Karola Mikulego do Cypriana Godebskiego

Źródło: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Dział Rękopisów, Rkp. 6260.

Mon cher Kuku:

Je me mets à genoux devant vous pour vous prier
de lire quelque chose ce soir à notre soirée.

Serois jeune, la quinzaine avec Starzewski, — Des
Lieder de moi — et Lange — vous savez en bonne
compagnie, et il y a que votre déclaration
qui s'accorde avec le reste.

Mon cher Kuku — rien d'autre page si vous
voulez! —

Votre ami sincère
Mikulego

Ryc. 3. List Karola Mikulego do Cypriana Godebskiego

Źródło: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Dział Rękopisów, Rkp. 6260.

Godebski, rzeźbiarz, posiadał wykształcenie muzyczne. Jego pierwsza żona Zofia była córką słynnego francuskiego wiolonczelisty Adriena-François Servaisa. Godebski prowadził ponadto dwa renomowane salony artystyczne w Paryżu i Warszawie. Zachowane listy Mikulego są świadectwem czynnego uczestnictwa Godebskiego w planowanych koncertach na fortepianie. Na razie nie udało się zidentyfikować dwóch osób występujących w drugim liście. Być może jedną z nich jest późniejszy jego uczeń Samuel Lange.

Kiedy wybuchła w Paryżu lutowa rewolucja w 1848 roku, Mikuli powrócił do Czernowiec i oprócz zajęcia się działalnością kompozytorską i pedagogiczną podjął ożywioną działalność koncertową przez 10 lat aż do roku 1858. Oprócz udziału w koncertach na miejscu odbył wiele podróży. Dawał koncerty m.in. w Jassach, Bukareszcie, Kijowie i Kiszyniowie. W tym czasie wydawał też wiele swoich utworów w wielu europejskich wydawnictwach. Kiedy pod wpływem przyjaciół zajął się zbieraniem i opracowaniem rumuńskich melodii ludowych, otrzymał propozycję objęcia kierownictwa Konserwatorium w Bukareszcie, ale w tym samym czasie został powołany przez namiestnika Galicji, hr. Agenora Gołuchowskiego, na podobne stanowisko dyrektora artystycznego i profesora Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie. Ożywiona działalność kompozytorska, edytorska, wykonawcza i pedagogiczna nadszarpnęła zdrowie Mikulego, co zmusiło go do rezygnacji ze stanowiska dyrektora Konserwatorium po wielu latach pracy. Wraz z poślubioną w 1874 roku była swoją uczennicą Stefanią Kluczenko (1850–1923) założył prywatną szkołę muzyczną. Z tego związku mieli dwóch synów i żyli szczęśliwie aż do śmierci Karola 21 maja 1897 roku.

Pierworodny syn Fryderyk (25 lipca 1876) po studiach prawniczych został notariuszem w Husiatynie. Ożenił się z Haliną von Czachowską. Natomiast drugi syn, Henryk (3 lutego 1879), prawdopodobnie po studiach politechnicznych, żonaty z Zofią Skublicką, urodzoną w 1886 roku, został przemysłowcem w przemyśle naftowym.

Działalność Karola Narcyza Mikulego został także doceniona przez cesarza Franciszka Józefa, który w czasie pobytu we Lwowie we wrześniu 1880 roku odznaczył go Krzyżem Rycerskim (Ritterkreuz).

Bogata twórczość Mikulego jest na nowo odkrywana przez pianistów. Niestety dostępne są obecnie głównie utwory wydane drukiem, bowiem jak napisał bratanek kompozytora, wiele jego rękopisów przechowywanych przez rodzinę Flondor w miejscowości Storoinet uległo zniszczeniu w pożarze w 1917 roku, kiedy wojska rosyjskie, wycofując się, weszły na Bukowinę. Podanie przez nas szczegółów biograficznych dotyczących pochodzenia kompozytora zostało wyjaśnione w dużym stopniu. Wśród przodków po mieczu byli Ormianie, a po kądzieli była także jedna Polka i jedna Niemka, co nie przeszkodziło w niczym poczuciu przynależności Mikulego do kultury polskiej.

Liczne opisy biograficzne dotyczące Mikulego pojawiły się po jego śmierci w 1897 roku. Są to m.in. artykuły Mariana Michała Biernackiego („Echo Muzyczne i Teatralne”), Aleksandra Polińskiego („Kłosa”), *Wspomnienie Stanisława Niewiadomskiego* („Dziennik Polski”). Na ogół podkreślano jego ogromne zasługi w zakresie edukacji muzycznej, a w tej liczbie popularyzacji dzieł Chopina (wprowadzenie metod nauczania na fortepianie oraz działalność edytorska). Dopiero w naszych czasach można zaobserwować rosnące zainteresowanie pianistów jego utworami, które brzmią nadal świeżo i oryginalnie, świadcząc o jego talencie kompozytorskim.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Rkp. 6260, listy Karola Mikulego do Cypriana Godebskiego.

Opracowania

Encyklopedia powszechna, t. 18, Warszawa 1864.

Korwin L., *Ormiańskie rody szlacheckie*, Kraków 1934.

Liebhardt H., *Zwei Schüler Chopins. Carol Miculi und Karl Filtsch*, „Neuer Weg. Kunst und Literatur” [Bukareszt] 1960, no. 287 (26 II), Wochenbeilage.

Mazepa L., *Karol Mikuli – uczeń Fryderyka Chopina* [w:] *Musica Galiciana*, t. 13, red. G. Oliwa, Rzeszów 2012, s. 26–42.

Piğła W., *Mikuli, Miculi Karol Narcyz* [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM*, cz. biograficzna, t. 6: m, red. E. Dziębowska, Kraków 2000.

Słownik muzyków polskich, t. 2, red. J.M. Chomiński, Kraków 1967.

Theodorowicz L., *Nieco o heraldyce i rodach Ormian polskich*, Lwów 1926.

KAROL MIKULI. CONTRIBUTIONS TO BIOGRAPHY

Abstract

The figure and work of Karol Narcyz Mikuli have been well described in musicological literature, both in Polish and foreign one. The interest in him results above all from the fact that he was a student of Frédéric Chopin in Paris, and so he knew the great composer's works and teaching methods. That fact and Mikuli's subsequent fruitful teaching activity greatly obscured the other areas of his artistic activities and some of his biographical aspects.

The popular *Encyklopedia muzyczna PWM* (PWM Encyclopaedia of Music), Biographical Part, Vol. 6 – “M”, gives the date of his birth as 20 October 1819. The “Dictionary of Polish Musicians” has the same date, while the manuscripts in the collection of the Archive of Polish Armenians (the Lineage of Karol Mikuli) give the date as 22 October 1821. The latter date, confirmed in the Register of Births at Czerniowce in the Bukovina region, is currently accepted as the valid one. When Mikuli was still alive, the entry “Mikuli (Karol)” in *Encyklopedia powszechna*

(Universal Encyclopaedia) published in Warsaw in 1864 included the correct year of his birth (1821), while the day was wrong (20 October). Because of the publication, we can determine thanks to whom Karol Mikuli heard Chopin's pieces when both of his parents were still alive, in the living room of their house at Czerniowce, where the local social elite would meet to listen to concerts. The "Lineage of Karol Mikuli" preserved in the collection of the Archive of the Foundation of Culture and Heritage of Polish Armenians contains a large amount of biographical data regarding his ancestors; unfortunately, the data are not complete.

The few remaining sources include some less known facts from Mikuli's life and shed some light on his activities and the many people he knew. There is some information relating to the composer's concerts and organisational activities during his stay in Vienna in the years 1839–1844, and subsequently in Paris in the years 1844–1847. We know that it was then that Mikuli met some great composers and artists of the time: Alfred de Musset, Heinrich Heine, George Sand and Franz Liszt, whom he befriended. Because of Mikuli's scope of activities, it is no wonder that he knew many of the most eminent artists of the epoch.

From more or less the 1840s come two letters written by Karol Mikuli to his friend, famous sculptor Cyprian Godebski (1835–1909). Unfortunately, the letters are not dated and we can only speculate that they were written when Mikuli was living in Paris. This is indicated by two aspects: the letters are in French and they mention one of the French female participants of a scheduled concert of chamber music. The letters, which are not mentioned in the literature on the subject, have survived in the manuscript section of the Ossolineum Library in Wrocław.

Karol Mikuli's rich output is now being rediscovered by pianists. Unfortunately, what is mainly available now are the pieces that were published in print, because – as explained by the composer's nephew – many of his manuscripts kept by the Flondor family at Storoinet were damaged in a fire in 1917, when during its withdrawal, the Russian army entered the Bukovina region.

The composer's biographical details presented here have been explained to a large extent. Among Karol Mikuli's ancestors on the paternal side were Armenians, and on the maternal side – one Polish woman and one German woman, which did not prevent the composer from feeling part of Polish culture.

Keywords: Karol Mikuli, biography, letters